Asia: HE 156/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi metsätuhojen torjunnasta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta, asiantuntijakuulemiset, ti 19.10.klo 10.00, maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Lausunto

1 Johdanto

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Luonnonvarakeskuksen (Luke) lausuntoa ja asiantuntijakuulemista 19.10.2021 HE 156/2021 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi metsätuhojen torjunnasta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.

Luonnonvarakeskus keskittyy lausunnossaan kuusen vakavimman hyönteistuholaisen kirjanpainajan ja männyllä elävien ytimennävertäjien lisääntymismateriaalin hallintaan talousmetsissä sekä juurikäävän torjuntaan. Lausunnon ovat valmistelleet tutkimusprofessori Jarkko Hantula, tutkija Tiina Ylioja ja johtava tutkija Anssi Ahtikoski keskittyen luonnonvarakeskuksen toimialan asioihin.

2 Lausunto

Luken näkemyksen mukaan hallituksen esitys laiksi metsätuhojen torjunnasta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta on tärkeä uudistus metsien terveyden ylläpitämiseksi muuttuvassa ilmastossa. Luke on ollut mukana esityksen valmistelussa, mutta haluaa vielä tässä vaiheessa nostaa esille seuraavat seikat.

2.1 Kirjanpainaja

Laki metsätuhojen torjunnasta 3§ Puutavaran poistaminen hakkuupaikalta ja välivarastosta

Kirjanpainajaepidemian taltuttaminen on oleellisesti vaikeampaa kuin sen ennaltaehkäisy. Siksi Luke pitää erinomaisena ehdotusta kirjanpainajalle alttiin puutavaran talousmetsistä poistamisen aikarajojen kiristämistä nykyisestä. Muutoksen tarvetta puoltaa myös ilmaston ennakoitu lämpeneminen. Näin siitä huolimatta, että kirjanpainajariskiä voinee pienentää myös metsänhoidollisin keinoin, kuten sekapuustoisuutta lisäämällä.

Esityksessä todetaan, että kuorellisen kuusipuutavaran osalta A-alueen laajentaminen B-alueelle pohjautuu Luken ja MMM:n yhteisrahoitteisen METULA-hankkeen vertaisarvioimattomaan raporttiin. METULA-raportin lähtökohtana on käytetty olemassa olevaa aineistoa vuosilta 2012–2019 eikä siihen ole sisällytetty skenaariotarkastelua tulevaisuuden lämpenevästä ilmastosta. Tämän vuoksi Luke korostaa metsätuholakia uudistettaessa tarvetta lainsäädännön toimivuuden jatkuvalle seurannalle kirjanpainajan tapauksessa.

Lämpenevästä ilmaston kehityksestä huolimatta vuotuiset säät vaihtelevat, jolloin myös kirjanpainajan lisääntymismenestys ja kehitysnopeus vaihtelevat vuosittain. Ääriesimerkkinä toimii ennätyshelteinen kesä 2021, jolloin A-alueen aikaraja puutavaran poiskuljetukselle (15.7.) myöhästyi arviolta 4–7 päivää jokaisessa maakunnassa, joita A-alueen laajennus koskettaa osittain tai kokonaan. Arvio perustuu kirjanpainajan aikuistumisajankohdan määräävään 700 astevuorokauden tehoisan lämpösumman kertymiseen, josta Luke julkaisi sivuillaan tiedotteen 5.8.2021.

Koska A, B ja C-alueita koskeva muutos tapahtuu valtionneuvoston säädöksellä, on sen muuttaminen kirjanpainajan tuhoriskin kasvaessa joustavaa eikä edellytä lain muutosta. Tästä syystä hallituksen esityksen luvun 7 lause ”Maa- ja metsätalousministeriö seuraa kirjanpainajan levinneisyysalueiden kehitystä ja esittää tilanteen niin vaatiessa edellä tarkoitetun valtioneuvoston asetuksen aluejaon päivittämistä vuoden 2022 jälkeenkin” on erittäin tärkeä.

METULA-hankkeessa tarkasteltiin edellisen vuoden syyskuun 1. päivän ja kuluvan vuoden toukokuun 31. päivän välisenä aikana kaadetun kuusipuutavaran poiskuljetuksen aikarajan aikaistamista B-alueella A-aluetta vastaavaksi eli 15.7. (3§ momentin 2 kohta 2). Tuolloin koko vuoden sellukuusen kuljetus- ja varastointikustannuksiin kohdistuisi hallituksen esityksessä mainittu 0,4–1,4 prosentin kasvu. Lain muutosesityksessä vain osa B-alueesta liittyisi A-alueeseen, jolloin kustannusvaikutus olisi pienempi. Toisaalta kustannusarviossa ei ole huomioitu, että muutos A-alueeksi tuo mukanaan velvoitteen kuljettaa kesäkuun 1. päivän ja elokuun 31. päivän välisenä aikana kaadettu kuusipuutavara pois hakkuupaikalta tai välivarastosta 30 päivän kuluessa hakkuuhetkestä (§3 momentin 2 kohta 3). Tämän muutoksen kustannuksia ei ole arvioitu, mutta toisaalta ehdotus poistaa mäntypinojen kuljetusvelvoite alle 50 kiintokuutiometrin mäntypinojen osalta nykyisen 20 kiintokuutiometrin sijaan voi osaltaan kompensoida kustannusten nousua (kts. kohta 2.2.).

2.2 Männyn ytimennävertäjät

METULA-hankkeen tulokset osoittivat, että puupinoja ympäröivistä männyistä tippui sitä enemmän kasvaimia mitä suurempia pinot olivat tilavuudeltaan, mutta pinon vaikutus mäntyjen kasvaimien tippumiseen rajoittui tyypillisesti 40–60 m etäisyydelle pinosta. Ehdotus vapauttaa alle 50 kiintokuution mäntypuupinot poiskuljetusvelvollisuudesta perustuu tulokseen, jonka mukaan alle 50 kiintokuution pinojen ympäristössä kasvutappiot eivät eronneet normaalista metsikön taustatasosta. Nykyisten harvestereiden kaatopäät rikkovat puiden kuorta heikentäen sen sopivuutta pystynävertäjien lisääntymiseen kuorellisessa puutavarassa. Koska pinojen varastointi kestää vain yhden kasvukauden, arvioidaan Lukessa pinoista aiheutuneiden puuston kasvutappioiden jäävän lyhytaikaisiksi ja tilapäisiksi. Aineisto käsitti mittauksia kahdelta vuodelta 2017 ja 2020.

Männyllä elävät kaarnakuoriaiset, kuten pystynävertäjä hyötyvät kirjanpainajan tavoin lämpenevästä ilmastosta. Ytimennävertäjät eivät aiheuta yhtä vakavaa puuston kuolleisuusriskiä männyille kuin kirjanpainaja kuusille. Kuitenkin talousmetsissä on seurattava myös männyllä elävien kaarnakuoriaisten aiheuttamia puustotuhoja ja reagoitava niihin tarvittaessa.

2.3 Juurikääpä

2.3.1 Laki metsätuhojen torjunnasta 8 a § Juurikäävän torjunta

Luken näkemyksen mukaan on erinomaista, että sellaiset usein laajamittaiset hakkuut, joita ei katsota kasvatus- tai uudistushakkuiksi, siirretään juurikäävän torjuntavelvoitteen piiriin. Tämä ehkäisee juurikäävän kasvullista levintää näihin hakkuisiin rajautuviin talousmetsiin sekä pienentää talousmetsiin kohdistuvaa itiöpainetta, mikä vähentää juurikääpäriskiä etäämpänäkin.

2.3.2 Asetus juurikäävän torjunnasta 1 § Juurikäävän leviämisen riskialueet ja torjuntakohteet:

Juurikäävän ennaltaehkäisevä torjunta on jo aiemmin ollut pakollista lainsäädännössä määritetyn riskialueen kivennäismaiden havumetsissä ja turvemaiden kuusikoissa. Hallitus esittää, että torjuntavelvoite laajennettaisiin nyt myös eteläisimmän Suomen turvemaiden mänty- ja havusekametsiin. Turvemaiden mäntymetsien suojeleminen juurikäävältä on metsien terveyden kannalta hyvin perusteltua, koska uusimman tieteellisen tiedon perusteella juurikääpää esiintyy jo nyt yleisesti eteläisimmän Suomen turvemaiden mäntymetsissä, vaikka toistaiseksi vain pienialaisina pesäkkeinä.

Metsien terveyshyötyjen vastapainoksi on lainsäädännössä arvioitava myös torjunnasta aiheutuvat kustannukset alan toimijoille. Yleisellä tasolla tiedetään juurikäävän ennaltaehkäisevän torjunnan olevan kustannustehokkainta siellä, missä tartunta on vielä vähäistä, mutta metsä tuottaa hyvin. Siten turvemänniköiden torjunta-alueen laajentaminen hallituksen esitystä laajemmalle eli koko juurikäävän riskialueelle tai ainakin siellä sijaitseville tuottavimmille turvemaille olisi tässä vaiheessa järkevää, mikäli juurikäävän torjunnan kustannukset jäävät hyötyjä pienemmiksi.

Käytössä olevat juurikääväntorjunnan kustannusten taloudelliset laskelmat perustuvat nykyisin simulaatioihin, jotka ovat aina todellisuuden yksinkertaistuksia. Lisäksi torjunnan kustannuksiin on laskettu mukaan myös hakkuun tuottavuuden alentuminen, joka ei perustu selkeään tieteelliseen näyttöön. Siten kustannustehokkuuden arviota ei voida tehdä luotettavasti, vaan torjunta-alueen rajaamiseen liittyy epävarmuutta, jonka seurauksena vain eteläisen Suomen alueelle tehty rajaus turvemaiden mäntyjen osalta on tässä vaiheessa hyväksyttävissä, vaikka pelkästään metsien terveyden kannalta mäntyä kasvavien turvemaiden käsittely olisi järkevää koko riskialueella.

Tulevaisuuden kannalta on tärkeää huomioida, että odotettavissa oleva ilmaston lämpeneminen edistää juurikäävän leviämistä ja oireiden vakavuutta, mutta myös lisää puiden kasvua ja siten nostaa juurikäävän torjunnan kustannustehokkuutta suhteessa metsien kasvavaan taloudelliseen arvoon. Tästä syystä juurikäävän torjuntavelvoitteen laajentamista kaikenlaisissa talousmetsissä kohti pohjoista on arvioitava säännöllisin väliajoin ilmaston muuttumisen ja uuden tutkimustiedon karttuessa.

3. Yhteenveto

Luke puoltaa ehdotettuja muutoksia metsätuholakiin, mutta korostaa tarvetta varautua lainsäädännön nopeisiin muutoksiin tilanteen niin vaatiessa. Lisäksi Luke haluaa tuoda esille sen, että laki metsätuhojen torjunnasta keskittyy ennaltaehkäisemään vain Suomen vahingollisinta sienituhonaiheuttajaa juurikääpää sekä hyönteisistä kirjanpainajaa ja männyllä ytimennävertäjiä. Ilmaston lämmetessä em. lajien lisäksi voi kuitenkin syntyä tarve varautua lainsäädännöllä myös muihin runsastuviin tuhonaiheuttajiin, joita nykyinen esitys ei vielä huomioi.

Jarkko Hantula
Tutkimusprofessori

Lausunnon valmistelijat: professori Jarkko Hantula, tutkija Tiina Ylioja ja johtava tutkija Anssi Ahtikoski